

Oiva - 😊😊😊😊 - varför ska du straffa företagen?

Oiva, det av livsmedelssäkerhetsverket Evira styrda systemet för offentliggörande av resultaten av inspektioner inom livsmedelstillsynen, kommer att utvidgas så att det under år 2015 också ska omfatta industrin och bageriverksamheten. Systemet är redan bekant för sådana bagerier och konditorier som driver butiksförsäljning, kafé- eller restaurangrörelse, eftersom Oiva har tillämpats på dem redan från 1.5.2013.

Oiva har redan som system fått positiv erkänsla. Föreningen för undersökande journalistik har belönat Eviras Oiva-tjänst med priset Isskrapan, för främjande av öppenhet och transparens i samhället. I sina motiveringar till priset konstaterar föreningen att den webbservice som Livsmedelssäkerhetsverket Evira öppnade år 2013 ger alla som så önskar möjlighet att ta del av livsmedelstillsynens rapporter. Det sägs också i motiveringarna att Oiva-tjänsten är ett utmärkt exempel på hur myndighetsåtgärder kan få större öppenhet. Den öppna databasen är till nytta för journalister och särskilt för allmänheten.

Att ett pris av det här slaget har getts är ett tecken på att myndigheterna med Oiva har gjort väl ifrån sig med offentliggörandet av tillsynsuppgifterna. Det gör att de personer inom Evira som bidragit till systemet har all anledning att vara stolta över sitt arbete. Nu får vi bara hoppas att Eviras anställda inte blir fartblinda av hedersbetygelserna utan att de också är benägna att lyssna till de synpunkter som aktörerna i livsmedelsbranschen för fram; det finns nämligen fortfarande en hel del hos Oiva som behöver rättas till.

Innan jag går in på den största missen i Oiva-systemet, passar jag på att konstatera följande om myndighetsverksamheten i Finland. Jag påstår att myndighetsfunktionerna i alltför hög grad grundar sig på tsartida kultur. En myndighet meddelar vad som gäller och hur man skall förfara, och sen förutsätts det att undersåtarna underdånigast underordnar sig myndighetens åsikt. Skulle någon av undersåtarna våga ifrågasätta myndighetens avgörande, så måste det vara den personen det är fel på. Finland stod under mer än hundra år under ryskt välde, så den tsaristiska tjänstemannakulturen blev djupt inrotad och övertogs av det självständiga Finland; i själva verket har den inte helt avskaffats ens idag. Den här inställ-

ningen från myndighetshåll är mycket tydlig också när det gäller systemet Oiva.

Oiva-systemet fungerar så att resultaten av inspektionerna betygsätts i rapporten utgående från det sämsta vitsordet för ett enskilt inspektionsobjekt (vilket "positivt" uttryck för den finsk-ryska tjänstemannainställningen😊)*. Varje enstaka inspektionsobjekt får ett vitsord, och betygsskalan är följande: Utmärkt, Bra, Bör korrigeras, Dålig. Om nu en hälsoinspektör** under sin inspektion i företaget har bedömt att nio av de tio inspektionsobjekten får betyget Utmärkt, men att ett objekt (exempel: "städningsredskapen osnygga") får vitsordet Bör korrigeras, så måste det på företagets ytterdörr slås upp en rapport där smilisen som beskriver företagets verksamhet visar på Bör korrigeras. Det här inspektionsresultatet måste sedan enligt Oivas regler stå på företagets ytterdörr under de tre följande inspektionsomgångarna. Varför måste det vara så?

Det är ju fullständigt uppenbart att ett sådant förfarande är alldeles oskäligt ur företagens synpunkt. Det kan vi se redan på hur Oiva fungerar i dess nuvarande form. Om en konsument tänker gå in på ett bagerikafé men redan vid ytterdörren stöter på inspektionsresultatet Dålig eller Bör korrigeras, så är det ganska sannolikt att denna konsument vänder och går till ett konkurrerande företag. Man kan inte förutsätta att konsumenten sätter sig in i inspektionsreferatet, där det sägs att det bara påträffats ett enda missförhållande, och att detta missförhållande har varit avgörande för inspektionens allmänna vitsord. Det påtalade felet har vid det laget sannolikt redan åtgärdats. Aktörerna inom livsmedelsbranschen har försökt få till stånd en ändring i det här avseendet. De har föreslagit att inspektionsresultatet definieras på något annat sätt, exempelvis så att det anges som ett medeltal av samtliga givna vitsord. Men hos Evira har man åtminstone tills vidare den inställningen att den här modellen som beslutats är den enda tänkbara, och att företagen i livsmedelsbranschen underdånigast måste underordna sig Eviras åsikter.

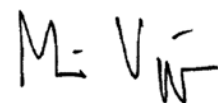
Om man på Evira håller fast vid att det är det sämsta resultatet som ska slås upp som allmänt vitsord på inspektionsrapporten, så kunde man då inte ge företagen några dagar eller en vecka tid att åtgärda miss-

förhållandet ifråga? Eller är det kanske för myndigheten en så viktig sak att visa att den har påträffat en negativ omständighet, att det på företagets dörr som straff måste visas en "skampåle", i månader eller rentav år, tills de tre följande inspektionerna har blivit gjorda?

Om felet är raskt korrigerat, så borde det väl inte längre finnas någon orsak att för allmänheten visa upp resultatet med en för företaget negativ smilis?

Evira och livsmedelsbranschen har ett gemensamt mål, att säkra livsmedlens trygghet. Eftersom målet är detsamma, varför måste då metoderna att nå målet skilja sig så enormt? Det sägs i förvaltningslagen (2003/434) kapitel 2, 6 § (rättsprinciperna inom förvaltningen) att myndigheternas åtgärder ska stå i rätt proportion till sitt syfte. I motiveringarna till propositionen till denna lag (sida 55) sägs "till de rättsprinciper som styr myndigheternas prövningsrätt hör också proportionalitetsprincipen. I praktiken innebär den här principen att en myndighet ska dimensionera sina åtgärder till den lägsta nivå som behövs för att önskad verkan ska nås."

Det är väl känt att livsmedelstryggheten i Finland allmänt taget står på ytterst hög nivå. Därför anser jag mig ha skäl att fråga om man på Evira helt har glömt bort den i förvaltningslagen framförda proportionaliteten, när man med Oiva har skapat ett system som för företagen är helt oskäligt, ett system som rentav kan hota enstaka företags hela existens?

Mika Väyrynen

* Oiva uttrycks med s.k. smilisar, så jag tänker mig att en smilis också platsar i den här ledaren.

** Helt nyligen inspekterades ett bageri av en hälsoinspektör, som medgav att han besökte ett bageri för första gången i sitt liv. Med en erfarenhetsnivå av det slaget har man säkert gedigna grunder att för bageriet ge Oiva-vitsord, som sedan måste visas upp på företagets ytterdörr i många månader 😊